

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของ
นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

THE APPLICATION OF THE 4 IDDHIPADA TO IMPROVE LEARNING
QUALITY OF STUDENTS AT BAN KHAM KLING SECONDARY
SCHOOL, BAN CHAN SUBDISTRICT, MUANG DISTRICT,
UDON THANI PROVINCE

¹เชิดศักดิ์ ศรีอินทร์, ²พระครูจิระธรรมธัช และ ³สมเดช นามเกต

¹Choedsak Sri-in, ²Phrakhru Jiradhammathach and ³Somdet Namket

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

¹choedsak_s@gmail.com

Received July 12, 2021; Revised October 9, 2021; Accepted November 20, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎก
พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้
ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็น
การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่าหลักอิทธิบาท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพระพุทธศาสนา
เถรวาท ประกอบด้วย (1) ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์
เราควรจะได้ ข้อนี้ เป็นกำลังใจ อันแรก ที่ทำให้เกิดคุณธรรม (2) วิริยะ คือความพากเพียร
หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มี
ความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง (3) จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่ง
นั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้

¹ นิสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² รองศาสตราจารย์ ดร.สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่ และ (4) วิมังสา หมายถึงความสอดส่อง ใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวม ความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนา คุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ ภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือ ปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่น การเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่ง การบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากขึ้นแค่นั้น ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดียิ่งกว่าการ ท่องจำจากหนังสือ หรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติ ต่างๆ จากการตั้งคำถาม และการเชื่อมโยงของพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะ สามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีต่อไป

คำสำคัญ : การประยุกต์, อิทธิบาท 4, พัฒนาคุณภาพการเรียนรู้, โรงเรียนมัธยมศึกษาบ้าน คำกั้ง,

Abstract

This study aims to study the concept of the Fourfold Paths of Accomplishment or Iddhipāda 4 in Theravāda Buddhist scriptures, examine the current situation of student learning at Ban Kham Kling Secondary School, and propose an application of the Iddhipāda 4 principle. The data of this study was gathered through documentary analysis and in-depth interviews, using a qualitative research methodology The result indicated that there are four important elements to the Iddhipāda 4, consisting of 1. Chanda: dedication, is the satisfaction of doing the mission and the desire to do it better, which is the first factor that makes the mission easier to accomplish; 2. Viriya: endurance and effort, means success in continuous action; 3. Citta: consciousness or dedication, means paying attention to activities; and 4. Vīmaṃsā is an examination or investigation through intelligence-based self-examination. Iddhipāda 4's principles for applying to education imply that students should start by learning what they are passionate about and possess the desire to learn to become successful, must focus on dedication, and continually

review and improve their performance. However, there are insert activities to enable students to realize the benefits and values of the Iddhipāda 4 in various ways until a positive transformation in mindset and behavior occurs. Therefore, it can be regarded as self-development by applying the Iddhipāda 4 and integrating it into education to achieve true success.

Keywords : Application, The Four Paths of Accomplishment (Iddhipāda 4), Learning Quality Development

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้และเป็นสัตว์ที่ฝึกได้เป็นพิเศษยิ่งกว่าสัตว์ชนิดใดๆ สัตว์อื่นๆ สัตว์ใหญ่ผู้น้อยทั้งหลายมากมาย สามารถนำมาฝึกและใช้ทำงานต่างๆ ก็ได้ เล่นละครต่างๆ ก็ได้ แต่ก็ได้แค่ที่มนุษย์จะฝึกให้ ต่างจากมนุษย์ซึ่งถ้าฝึกแล้วจะทำอะไรได้มากมายแสนวิเศษอัศจรรย์ ตามคตินี้ความวิเศษของมนุษย์อยู่ที่การฝึก คือถือว่ามนุษย์เกิดมายังไม่สมบูรณ์ความสามารถก็ยังไม่สมบูรณ์สติปัญญา ก็ยังไม่สมบูรณ์คุณธรรมก็ยังไม่สมบูรณ์ เราจึงพยายามพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้นในโลกหลังพระพุทธเจ้าได้ ตรัสรู้และทรงแสดงปฐมเทศนา ก่อนพุทธศักราช 45 ปีการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา เป็นการเกิดขึ้นในรูปแบบที่แปลกกว่าศาสนาอื่น เพราะไม่ได้อาศัยการสร้างการดลบันดาลจากปัจจัยภายนอก แต่เป็นเรื่องของความเพียรที่ถูกทางสิ่งที่มีอำนาจอิทธิพลในการเป็นพระพุทธเจ้าจึงมีเพียงบารมีธรรม คือ คุณงามความดีที่ได้สร้างมาแต่ชาติปางก่อน จนบารมีเต็มบริบูรณ์ ใช้ความเพียรพยายามค้นคว้าสัจธรรมในปัจจุบัน จนตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาของมนุษย์ โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์โดยแท้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546) หลักอิทธิบาทธรรม 4 หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ความขยันหมั่นเพียรประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาใจฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลือนลหายไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลองคือ ความหมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อสงสัยย้อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผลคิดค้นหาวิธีแก้ไขปรับปรุงเป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต.), 2551)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้สรุปจริยธรรมของเยาวชนที่น่าสนใจไว้ ดังนี้ ปัญหานักเรียนขาดระเบียบวินัยและย่อหย่อนในด้านจริยธรรมการแต่งกายไม่เรียบร้อย การทะเลาะวิวาทและการติดยาเสพติดให้โทษอันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังขาด การเอาใจใส่ดูแลและให้คำแนะนำอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ครูอาจารย์ผู้ที่มีความเข้าใจทางจริยธรรมเท่าที่ควร การพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามแนวทางมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยาก แต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง สามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุก คนดังจะเห็นได้จากตั้งแต่ปี 2544 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ให้การ สนับสนุนคณะนักวิจัยหลักจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการดำเนินงานวิจัยเพื่อแสวงหายุทธศาสตร์ แนวทางและรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ภายใต้ชื่อว่า “รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนด้วยการวิจัยและพัฒนา” เป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจ ของผู้บริหารทั้งหลายที่ต้องหาหนทางในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษา ชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงาน กระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการ ปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาทางการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่งการ จัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการทั้งโรงเรียน (ทศนา แคมมณี, 2549)

จากที่กล่าวมาเบื้องต้น จึงทำให้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ในฐานะผู้วิจัยเคยศึกษาที่โรงเรียนดังกล่าว โดยต้องการทราบว่ามิกลไกใดบ้างที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนจำเป็นต้องนำเอาหลักธรรมที่จะทำให้คุณภาพการจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ และหลักอริยบท 4 คือหลักธรรมหนึ่งที่จะช่วยให้การพัฒนาคุณภาพบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักอริยบท 4 ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกลิ้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคนาม โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่หลัก

การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยเป็นการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน พระสงฆ์ นักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนบ้านคำกั้ง รวมทั้งหมด 25 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัย 2 ประเภท คือ วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Dept. Interviews) แบบมีโครงสร้าง และวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสนทนากลุ่ม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

3.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) กลุ่มเป้าหมายสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้นำไปประพฤติปฏิบัติจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายในสิ่งที่ทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการทำงาน หากจะว่าไปแล้วอิทธิบาทนั้นเป็นหลักธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นเครื่องประกอบในการบำเพ็ญเพียรในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นหนทางแห่งการแสวงหาความจริงแห่งชีวิต ซึ่งจัดลงในหลักของโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ อิทธิบาท 4 หมายถึงหลักธรรมนำไปสู่ ความสำเร็จ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำ ด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียร อดทน ต่อความลำบากยากบั่น ไม่ว่าจะเป็นอย่างไหนๆ ก็ตามขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิต ฝักใฝ่ ฝายใจรัก ด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามเอาชีพนั่นๆ ให้

บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตีตรอง หาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ประสพผลสำเร็จให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปจากผลการศึกษาลักษณะและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสพผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คน ถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสพผลสำเร็จ ในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงาน อุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพอื่นๆ ถ้ามีความตั้งใจทำ ก็มีความสุข ในการทำงาน ยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจทำ ตั้งใจทำพอใจในการ ทำงาน ให้ประสพผลสำเร็จยิ่งๆ ขึ้นไป

สภาพปัญหาของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง อาจมีบ้างในบางส่วนที่ต้อง ปรับปรุงแก้ไขเรื่องต่างของการศึกษาและในส่วนของพฤติกรรม ส่วนน้อยก็ยังขาดหลักในการ นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับนักเรียน โรงเรียนบ้านคำกั้ง ก็เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ เพียงพอในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวก ต่างๆรวมทั้งสภาพแวดล้อมหลายๆอย่างอยู่ในเกณฑ์ที่ถือว่าดีพอใช้ได้ในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความเป็นกันเอง การได้รับความอนุเคราะห์ รวมทั้งความ สะดวกสบายต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ดังนั้นเมื่อนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง มีความ พร้อมบริบูรณ์ด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆแล้ว ถือว่าไม่เป็นอุปสรรคเลยในการที่จะนำ หลักธรรมอิทธิบาท 4 มาช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทก็ จะเป็นเรื่องง่ายมากในการที่นำมาช่วยในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำ กั้งได้เป็นอย่างดี

2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียน บ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมาก ยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลัก อิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการ พัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การ วาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากน้อยแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดี ยิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมี ประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือ คุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะ สามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีต่อไป

การนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมบ้านคำ กั้ง จะเห็นได้ว่า ฉันทะ และวิริยะ เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถทาง การเป็นคนอ่อนน้อม ถ่อมตนและสามารถในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ได้

เป็นอย่างดี ดังคำพูดที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “อ่อนโยน...แต่ไม่อ่อนแอ “ และ “แข็งแกร่ง...แต่ไม่แข็งแกร่ง...” เป็นต้น โดยมีจิตตะและวิมังสา เป็นหลักในการปฏิบัติมารช่วยให้การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้หรือทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งในที่สุดแล้วก็จะช่วยเสริมให้นักเรียนหรือบุคคลที่นำหลักธรรมนี้ให้มีความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคได้เป็นอย่างดีนั่นเอง เพื่อให้บุคคลากรของเรียนทุกคนมีส่วนร่วมทั้งความคิดเห็นและการกระทำภายในสถานการณ์ที่กำหนด และสามารถทำให้นักเรียนในโรงเรียนมีการวางแผนการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนประสบการณ์และแก้ปัญหาาร่วมกัน เกิดการเรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากน้อยแค่ไหน ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออกต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดี ยิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของนักเรียนเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ นิชาภัทร เงินจัตุรัส (2555) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนนวมารัตนศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาวินิจฉัยพบว่า ผลการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือ เป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือ ตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะ การเอาใจใส่ฝึกฝน คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงาน ทำแล้วอยาก

ให้ของได้หลายๆตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสา การพิจารณาไคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่า จะต้องมีการเรียนการสอนให้ดี และประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์

ปัญหาของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง อาจมีบ้างในบางส่วนที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเรื่องต่างของการศึกษา และในส่วนของพฤติกรรม ส่วนน้อยก็ยังขาดหลักในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดกับนักเรียนโรงเรียนบ้านคำกั้ง ก็เต็มไปด้วยความสมบูรณ์ เพียงพอในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมทั้งสภาพแวดล้อมหลายๆอย่างอยู่ในเกณฑ์ถือว่าดีพอใช้ได้ในระดับหนึ่งไม่ว่าจะเป็นด้านความอบอุ่น ความเอาใจใส่ ความเป็นกันเอง การได้รับความอนุเคราะห์ รวมทั้งความสะดวกสบายต่างๆ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี ดังนั้นเมื่อนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง มีความพร้อมบริบูรณ์ด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆแล้ว ถือว่าไม่เป็นอุปสรรคเลยในการที่จะนำหลักธรรมอิทธิบาท 4 มาช่วยในการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทก็จะเป็นเรื่องง่ายมากในการที่นำมาช่วยในการเรียนของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้งได้เป็นอย่างดีและสอดคล้องกับพระมหาชินกฤต จีรวโส (รูปสะอาด) (2563) ปัญหาในด้านของนักเรียนโรงเรียนบ้านตูม ยังถือว่า ยังมีอยู่อีกหลายประการ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถนำมาวิจัย ได้หมดทุกประการ จึงทำการวิจัยเฉพาะในประเด็นที่สำคัญ อย่างเช่น ปัญหาในด้านการแนะนำเพื่อนในชั้นเรียนให้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เพื่อจะได้ทราบว่า การเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ผู้วิจัยได้เป็นพระสอนศีลธรรมสอนอยู่ เพราะเป็นปัญหาเมื่อผู้วิจัยได้เข้าสอนจะ เห็นความไม่ยอมการเรียนรู้ ซึ่งการสอนของผู้วิจัยถือว่า เป็นสิ่งสำคัญกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 อยู่เหมือนกัน ผู้วิจัยสอนวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเป็นหน่วยหนึ่งในกลุ่ม สารการเรียนรู้ ย่อมมีการสอบเก็บคะแนน สอบปลายภาค เพื่อวัดผลการเรียนของนักเรียนเหมือน วิชาอื่นเช่นกัน จึงต้องทำการวิจัยเพื่อให้ทราบสภาพปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 และเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ เพราะอิทธิ บาท 4 คือ คุณเครื่องทำให้สำเร็จสมประสงค์ หมายถึง ถ้านักเรียนต้องการเรียนให้จบ เรียนให้สำเร็จ ดังที่ใจหวัง หากประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้แล้ว ย่อมทำให้นักเรียนสำเร็จสมดังความมุ่งหวังได้

2. การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการเรียนรู้ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นการจัดการศึกษาเรียนรู้ โดยการมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กนักเรียนไปพร้อมๆกัน การเน้นให้เด็กได้เรียนรู้

ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การเรียน การทำงาน เช่นการเล่นกีฬา การวาดภาพ การส่งการบ้าน จะเห็นได้ว่าเด็กมีความจริงจังมากขึ้นแค่นั้น ดูจากการเคลื่อนไหว การแสดงออก ต่างๆ ซึ่งเมื่อเด็กมีประสบการณ์ตรงต่อสิ่งที่เขาได้เรียนรู้ก็จะเกิดการจดจำได้ดี ยิ่งกว่าการท่องจำจากหนังสือหรือคำบอกของผู้ใหญ่ เมื่อเด็กได้เรียนรู้สิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์ในมิติต่างๆ จากการตั้งคำถามและการเชื่อมโยงของคุณพ่อคุณแม่ผู้ปกครองหรือคุณครูผู้สอน เด็กก็จะสามารถคิดพิจารณาอย่างใคร่ครวญด้วยตัวของตัวเองได้ เขาก็จะสามารถนำการเรียนรู้ที่ได้รับไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี และยังสอดคล้องกับพระมหากษัตริย์ จิตรโกศล (ศรีสุข) (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณสรวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ การศึกษาวิจัยพบว่า หลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการ เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้า สรรเสริญว่า เป็นหลักธรรมที่ทำให้ประสบความสำเร็จ ถ้าพระอริยสาวกทำให้แจ้งด้วยอิทธิบาทธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจในอิทธิบาทธรรมแล้ว ก็สามารถทำให้อายุยืนยาวได้ถึงหนึ่งกัปได้ อิทธิบาทธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ในการทำงานได้ หลักอิทธิบาทที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท มี 4 ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจ มีใจรักในงานที่ทำด้วยใจรัก วิริยะ ความพากเพียรอดทนต่อความลำบากไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดๆ ก็ตาม ขอให้ทำอย่างสุจริต จิตตะ เอาจิตฝักใฝ่ มีใจรักด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามทำในอาชีพนั้น ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จ วิมังสา ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตรិตรองหาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จให้ดียิ่งๆขึ้นไป จากผลการศึกษาหลักการและแนวคิดในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามหลักอิทธิบาท ทุกๆ คนถ้านำหลักอิทธิบาทไปใช้ จะประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานราชการ การทำงานค้าขาย การทำงานอุตสาหกรรม การทำงานเกษตร และการประกอบอาชีพ ถ้ามีความตั้งใจทำยินดีในสิ่งที่ตนได้กระทำในงานนั้นด้วยความเต็มใจถ้า ตั้งใจทำ พยายามในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้นไป

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

องค์ความรู้งานวิจัยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาบ้านคำกั้ง ตำบลบ้านจั่น อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ทำให้เห็นว่า ฉันทะ คือมีใจรัก พยายามในสิ่งนั้น วิริยะ คือความเพียร พยายามที่จะทำสิ่งนั้น จิตตะ คือมีจิตฝักใฝ่ มีใจจดจ่ออยู่กับสิ่งนั้น วิมังสา คือมี ปัญญา ไซ่คิดพิจารณา ตรวจสอบสิ่งที่ทำอยู่นั้น คุณธรรมทั้ง 4 ประการนี้ ต้องทำงานรวมกันอย่างสอดคล้องกลมกลืน เป็นหนึ่งเดียว จึงจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์คือ บรรลุเป้าหมายประสบความสำเร็จใน สิ่งที่ทำอยู่นั้น ธรรมทั้งสี่ประเภทนี้รวมกันแล้วจึงเรียกว่า อิทธิบาท 4 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการ

เรียนรู้ของนักเรียนที่พร้อมไปด้วยหลักธรรมที่เป็นหลักของอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้ที่จะทำ ให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมทั้ง 4 ที่เกี่ยวเนื่องกัน คือ ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่ในการเล่าเรียน ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จการศึกษาในระดับที่ตั้งใจไว้ วิริยะ มีความเพียรพยายามในการเล่าเรียน อย่างตั้งใจ ไม่ว่าจะมื่ออุปสรรคใดๆมาขวางกั้นไม่ลดละความ พยายาม ตั้งใจเล่าเรียนจนกว่าจะสำเร็จ จิตตะ เอาใส่ฝึกฝนในการเล่าเรียน มีความปรารถนา อันแรงกล้าที่จะเรียนจบให้ได้ตามเป้าหมายที่วางเอาไว้และทำให้ดีที่สุดในที่สุดอย่างเต็ม ความสามารถที่มีอยู่ วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในการเล่าเรียนว่ามีข้อบกพร่อง ประการใดเพื่อจะได้ทำการแก้ไข และข้อใดอะไรที่จะต้องรักษาไว้และทำเพิ่มเติม เพื่อบรรลุ ตามประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อทำให้นักเรียนเป็นคนรู้จักใช้ปัญญาในการพิจารณาวิเคราะห์ให้เป็น พุด ง่ายๆคือให้นักเรียนรู้จักคิด หรือคิดเป็นนั่นเอง การที่นักเรียนมัธยมโรงเรียนบ้านคำกลิ้ง จะ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และการทำงานนั้น จะต้องมีความรักใคร่ ชอบในการเรียนรู้ มีความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ ไม่ว่าการเรียนรู้นั้นจะยากสักเพียงใด ก็จะตั้งใจในการเรียนรู้ และใช้ปัญญาในการพิจารณาวิเคราะห์ให้ดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยคำแนะนำจากทั้ง ผู้ปกครองคุณครู และผู้ใหญ่ทุกท่านให้คำปรึกษาชี้แนะต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณิชาภัทร เงินจัตุรัส. (2555). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษา อำเภอเมือง จังหวัด ขอนแก่น*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทิตินา แคมมณี. (2549). *ปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เรื่องยากที่ทำได้จริง*. กรุงเทพฯ : อัลฟ่า มิเลินเนียม
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พุทธธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมมิกจำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวล ศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาชินกฤต จิรว โส (รูปสะอาด). (2563). *การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัด จัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านตุม ตำบล บ้านจันทร์ อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ตีสโรณ (ศรีสุข). (2560). *ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ใน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.